

STĀRKĪS SKURSTENĀ GALĀ

Esmu šeit otro reizi. Pirmo biju pirms gadiem četrpadsmit. Vēl pulka. Mūsu klasi bieži veda ekskursijās — uz Tadenavu, uz Cēsīm, uz Rundāli un tad — uz Līvāniem. Teica — uz stikla fabriku. O!

... Pieejam pie stikla kaučēšanas vannas — tāda liela, apaļa krāsns ar daudzām mutēm, no kurām ārā velk koši sarkanu stikla «medu», satin ap cauruli, izpūš, izpūš, klaukš — ieliek formā, un vāze jau gandrīz gatava... Kāds pavecāks meistars, redzēdams mūsu sajūsmā ieples-tās acis, nolemj iztaisīt ko īpašu. No ugunīgās stikla klīmpas viņš lēni un uzmanīgi virpina, virpina, kamēr izvirpina — stikla spēķi! Metru garš, bail rokā ilgāk paturēt, trausli kruzulains un mirdzošs — uz tādu tikai pa gabalu jāskatās... Tas bija toreiz. Tagad aiz stikla vizuļiem gribu arī vienu otru līvānieti saskatīt.

* * *

Ejam cauri ceļiem. Ļoti karsts un caurvējš. Bet meltenes, kas palīdz stikla pūtējiem, elegantas kā kantorī. Krāsnijs tās pašas, tikai sirmo meistaru nekur nemana... Mani iepazīstina ar Aleksandru Goldovu, kas nupat atzīts par labāko no jaunajiem stikla pūtējiem.

— Atnācu šurp strādāt uzreiz pēc vidusskolas. Tad aizbraucu uz Rīgu, izmācījos par celtniecības meistaru. Piedalījos Maskavas olimpiādes ēku celtniecībā, un tomēr — atgriezies Līvānos. Pie krāsna un stikla pūšamās caurules.

Kad uzmanīgāk pavēro cilvēku viņa darbā, drīz vien var pamanīt, cik sirds ir klāt darāmajam. Aleksandrs uzsmail-

da savam stikla pikucim, kas lāvēģi stalpās kā mikla. Tūkstoš divsimt grādu silta mikla.

— Jā, es drikstēju dažus gadus agrāk iet pensijā. Bet par to nu gan te vismazāk domāju. Par ko es domāju? Par meitu — nesen man bija dīmenes pieaugums. Par stiklu — ļoti precīzi jābūt, kad to likt formā. Par futbola treniņu — mūsu komanda spēlēja «Vārpas» A klasē. Domāju par to, kas man būs jānopērk veikalā. Par sievu domāju un gribu uz mājām. Nē, viņai vēl nejausu strādāt. Naudas mums pietiek. Gadās jau visādi neqaisi, bet es vēl neatceros reizi, kad nebūtu gājis UZ MAJAM AR PRIEKU un no rīta atkal AR PRIEKU UZ MAINU.

Tie, kas vēlas, var jau saskatīt Aleksandra ritma formulu, var nojaust, kā viņš risina savu vienādojumu «ģimene — darbs». Vēl piebildīšu ko svarīgu — Aleksandra māte trīsdesmit gadu ir nostrādājusi šajā pašā fabrikā. Tēvs tāpat. Tagad māsa ar vīru strādā. Savulaik vecā-māte arī, redz. Tādi viņi ir.

* * *

Līvānos pat gribēdams es neko nevaru nokavēt. Tāpēc ka varu aiziet kājām. Jauns gājēju tilts pār Dubnu iepretī skolai. Soferiem, likumu pie vecā tilta metot, uztraukumu uz pusī mazāk. Dubna ir neatvalrāma, es zinu, ka neko nevaru nokavēt, un, protams, nopeldos. Kad vēlreiz savā mūžā un uz kuras pilsētas izpilddomiteju es varēšu iet «nupat kā no uguns un tūlīt caur ūdeni»?

Lai gan Alfrēds Beļavskis par Līvānu «mēru» sācis strādāt nesen, par viņu saka — jauns, bet savējais. Alfrēds septiņus gadus sabijis Līvānos, vadījis būvmateriālu rūpnīcas komjaunatnes pirmorganizāciju. Arī tagad ar cilvēkiem runā kā komjaunietis.

— Man bija iespēja strādāt Priekšos, rajona centrā, bet es centru jūtu te — Līvānos. Statistika rāda, ka rūpniecībā no-

darbināto vidēji uz tūkstoš iedzīvotājiem mums iznāk krietni vairāk nekā Rīgā. Tā tikai ir statistikai! Pašlaik Līvānos ir septiņi rūpniecības «pilāri» — stikla fabrika, eksperimentālā biokīmiskā rūpnīca, māju būves kombināts, būvmateriālu rūpnīca, kūdras fabrika, Preiļu un Līvānu lauku celtniecības uzņēmumi. Daudzi brauc šurp no Daugavpils, vakarā — atpakaļ. Ar satiksmi te nav problēma — Rīgas—Daugavpils šoseja, Rīgas—Orlas dzelzceļš.

Vēl Līvānos nav problēmu ar augsti kvalificēta un labi samaksāta darba iespējām gados jauniem cilvēkiem.

Ar visu pārējo te ir problēmas. Pirms gadiem desmit Līvānos pie labiekārtota dzīvokļa varēja tikt pāris gados, bet tagad, kā mēdz teikt, ir citādi. Dažiem uzņēmumiem ir kopmitnes. Divi stāvi atvēlēti ģimenēm, divi — vieniniekiem. Tad jūs varat iedomāties, kas tur ir par dzīvi!

Es varu ne tikai iedomāties, es zinu, jo tur nakšpoju, tāpēc ka Līvānos vīesnīcas nav...

— Un tik drīz nebūs, — turpina Beļavskis. Vispirms jāuzceļ jauna poliklīnika. Tad — dzīvības pakalpojumu nams. Bērnu dārzs!!! Pirts. Tirdzniecības centrs. Bibliotēka. Pionieru nams. Jāiekārto ielu apgaismojums, pilsētas parks...

Izpilddomkomitejas priekšsēdētājs sarakstu turpina. Es valrs neplerakstu, jo dzirdu, ka tiek minētas ieceres, kas var arī nerealizēties. Kā tad tā? Līvāni ir pilsēta, bet bez elementāras pilsētas sociālās atribūtikas? Preiļos tas viss esot. Taču, kamēr jaunā poliklīnika tur pustukša, Līvānos ļaudīm nav pat vietas, kur apsēsties dakteri uzgaidīt. Jau sen. To zināja, redzēja, kāpēc tad «kļūdījās» par 36 kilometriem un necēla poliklīniku te? Nekļūdījās. Preiļi ir rajona centrs. Administratīvais un ģeogrāfiskais centrs.

Preiļi visa uzmanība jāvelti lauksaimniecības attīstībai, un lauku ļaudīm no visām rajona malām braukt uz Preiļiem ir ērtāk nekā uz Līvāniem, neapstrīdami. Bet! Pērn līvānieši saražoja rūpniecības produkciju par vairāk nekā 45 miljoniem rubļu, tas ir — četras piektdaļas no rajona kopīgā devuma. Nākamgad šis skaits jāpalielināties, par to neviens nešaubās. Galvenokārt, pieaugot darba ražīgumam. Un te nu ir jāvaicā — par cik cilvēka darbu var padarīt ražīgāku medicīnas māsa, kurai jānes ūdens poliklīnikā ar spaini no akas pagalmā? Par cik samazinās darba ražīgums mātei, kurai jāved bērns pie speciālista uz poliklīniku 36 kilometrus? Ja nevar citādi aptvert, zaudējumus var aprēķināt. Un tie nebūt nav daži tūkstoši rubļu. Vai Līvānu tautas deputātiem šajā sakarā nebūtu sakāms savs — stingrs un argumentēts, precīzi notēmēts vārds?

* * *

Tā, Preiļu rajona galvenais arhitekts dzīvo Līvānos. Viktors Nikolajevs, daugavpilietis, beidzis Rīgas Politehnisko institūtu, Preiļos piedāvāja šim amatam atbilstošu dzīvokli. Atteicās. Kāpēc?

— Tāpēc, ka es dzīvoju te. Pazīstu gan pilsētu, gan laukus. Gribu te, kur pilsēta ir laukos, upe pa vidu un sēņu mežs pie rokas.

Viktoram pa daļai taisnība. Līvāniem ir visas iespējas būt pilsētai laukos. Ir pat izstrādāts apzaimošanas projekts. Kīm, par pusotra miljona rubļu. Kas tos dos?

— Kamēr nedod, rīkojam konkursu «Kļūsti skaistāka, mana pilsēta!». Nāciet, apskatīsim uzvarētājus. Te pa ceļam, palūk, to jauno māju — pēc projekta vajadzēja būvēt pašā ielas malā. Nē, domājām, diez kā būtu labāk? Tagad, redz, māja atkāpusies, priekšpusē skvēru var

izveidot, lai uzreiz cits skats. Bet tur ir tā — konkursa uzvarētāja.

Tradicionāla bloku piecstāvniece, mazliet piefrizēta puķu dobe priekšā. Citām tādām mājām, kuru Līvānos nav mazums, pat dobes nav. Taisnība ir — šai jādod pirmā vieta. Turpat blakām viena ar terasēm piekalnā iebūvējusies, žēl, ka tik plika. Te gan būtu, kur izvērsties...

— Taču izvēršanās tiek bremzēta gan dabiskā, gan mākslīgā ceļā. Dabiskais — tas, protams, ir katram mums dabas dots siļķums, mākslīgais — negribas ļaut pārāk plaši rīkoties amatieriem daiļdārzniecībā, no bezgaumības maz labuma. Vajadzētu cilvēku ar kārtīgām zināšanām un vēlēšanos visu to ņemt stingri savās rokās. Vajadzētu.

Pie uzvarētājiem personisko māju grupā ābeles, dārzos — kamīni un baseini, par ziediem nemaz nerunājot. Skatīties, no kuras puses gribi, — kā foto ilustrētos žurnālos. Vairāk greznī, nevis skaisti.

★ Juris Vilcāns ar dēlu.

— Bet tur tas ir mans dārzziņš, — Viktors ir pati nopietnība. — Rīt sīvai dzimšanas diena, un visus zājumus gaidam atnesīšu no turienes. Lai kāds pasmin, bet es, tajā nieka piekrti darbodamies, gūstu ētisku un estētisku baudījumu. Un mana dēlēns tur uzzina, kas ir darbs. Viņš iemācās kaut ko IZAUDZET. Viņš sāk saprast, ko nozīmē RŪPETIES. Man tas ir ļoti svarīgi.

— Jau tagad Līvāni ledzīvotāju skaita ziņā «sit pušu» rajona centru — Preiļus. Kāpēc Līvānos nav nevienas solidas sporta ēkas?

— Kāpēc? Neesot limitu celtniecībai. Pats labprāt spēēju basketbolu. Mūsu komanda startē «A» klasē. Vajag spēles līmenim atbilstošus apstākļus, bet varbūtība, ka izdosies uzcelt piepūšamo manēžu, ir maza.

Toties varbūtība nopirkt «grādīgo» Līvānos ir liela. Jā, un kur citur tad lai to naudu liek? Kur lai to laiku liek... Un palēnām ir aprasts ar šādu gaušanos.

Neticu, ka starp Līvānu komjauniešiem neatrastos cilvēks, kas varētu parakstīt apmēram šādu sludinājumu: «Nākamo un aiznākamo svētdien plkst. 10 notiks pilsētas stadiona labiekārtošanas talka. Kas var, paņemiet līdzī lāpstas un cirvjus! Dēļi un naglas būs.»

Jūs domājat, neviens nenāks? Nāks gan. Viktors — noteikti. Vēl no viņa komandas... Būs direktors, kas atvēlēs dēļu kravu. Un nākamajā talkā atnāks vēl vairāk. Vajag tikai kādam alcināt. Droši un apzinoties Nepieciešamību. Kā elektrikis Andrejs Naglis. Viņš ierosināja Līvānos nodibināt atturībasnieku klubu. Biedru netrūkst. Tieši kluba aktivitāte radīja lokālu sensāciju — motokross norīvēja ar panākumiem bez špabja bufetēs. Nevienam nevajadzēja nonest no skatītāju vietām... Pabeigt šo mūžsenās tēmas variāciju gribu ar ziņu, ka celtnieki teju, teju beigs būvēt restorānu Līvānos. Ko jūs par to teiksiet?...

Ko par to teiks Līvānu komjaunieši? Vai dziedās — «uz restorānu līdzens ceļš, uz stadionu grumbuļains»? Ai, grumbuļains, grumbuļains... Ir stikla fabrikas komjaunatnes pirmorganizācijas darbs. Traucē tas, ka lielākā daļa strādā maiņās, un ne tikai tas vien... Bet ir arī veiksmes. Pēc pašu iniciatīvas iekārto-

tā vakarskolas klase upnīcā. Nesaudzīgs. «Komjaunatnes starmetis». Stiklinieki bija tie, kas rajonā uzsāka trieciendarba stafeti. Divas nedēļas ilgu komjauniešu aktivitātes maksimumu — darbā, mācībā, atpūtā. Stafeti nodod nākamajam uzņēmumam kopīgā atpūtas vakarā. Pastāsta, kā gājis, ko izdomājuši, ko izdarījuši. Interesanta ideja un realizācija. Un pasākums nebija jāelpina.

* * *

Stikla fabrikai raksturīga relatīvi maza kadru maiņa. Zem tā es uztāstu kādu apli: ja tu labi strādā, tev labi maksā; ar teicamu darbu tu vairo uzņēmuma slavu; slavens uzņēmums sev vairāk var prasīt un arī dabūt, līdz ar to dot vairāk tev — morāli un materiāli: kāpēc lai tu letu prom?

Domāju, ka šā apla centrā ir viens no spēkiem, kas notur fabrikā ne tikai strādniekus, bet arī direktoru Jāni Zosinu. Nu jau divdesmit gadu.

LPSR Valsts prēmijas laureāts, republikas Nopelniem bagātais rūpniecības darbi-

nieks. Uzņēmīgs. Ar labu intuīciju. Ikreiz smalki jūt, kurā virzienā jādoma. Piesardzīgs, bet prot riskēt. Gudri riskēt. Un vinnēt.

— Dažreiz domāju — kas tikai nav bijis! Esmu apzinājies — ja neveiksies, būs vai cietumā jāiet, — un tomēr rīkojos!

Zosinam šodien labs garastāvoklis. Bet tas nenozīmē, ka viņš var atļauties būt garastāvokļa cilvēks. Zosins ir pasauleslavēna uzņēmuma direktors. Nupat pavadījis Līvānu stiklu uz Kuveitu. Stiklu, kas guvis atzinību starptautiskās izstādēs Maskavā, Leipcīgā, Hannoverē, Milānā, stiklu, ko regulāri pieprasā gan Somijā, gan Jordānijā. Par labu darbu trīs gadus pēc kārtas Līvānu stikla fabrika apbalvota ar PSKP CK, PSRS Ministru Padomes, Vissavienības Arodbiedrību Centrālās Padomes un VĻKJS CK ceļojošo Sarkanā karogu. Līvāniešu vārds ierakstīts Vissavienības TSSI goda plāksnē.

— Kas jūsu fabrikai piešķir jaunības?

— Profesijas prestižs. Kopā laiku laikiem, kad sakām — stikla pūtējs, domājam — augstas klases meistars. Tāpat gravieris, vai ne? Šajās jomās starp amatu un mākslu grūti ir viļņot robežu.

Kam patīk konveijers, automāti, lūdzulī Skaties tikai, kā mašīna strādā, bet savas domas vari laist brīvsolī. Vai daudz ir tādu rūpnieku, kur pusgada laikā jaunietis bez speciālas izglītības var apgūt cienījamu profesiju ar algu līdz trīssimt rubļiem mēnesī? Mūsu inženier-tehniskie darbinieki izstāsta teoriju, praktisko puslī aprāda fabrikas veterāni. Dažam labam jauneklīm viņi turklāt prot noregulēt smadzenes tā, ka komjauniešiem atliek tikai pabrīnīties. Pie mums pieņemts — visiem zināt galvenos fabrikas attīstības uzdevumus, zināt katram strādniekam savu artavu to veikšanā. Uz šo zināšanu balstās sociālistiskā sacensība. Rādītāju sistēma ir precīza, un sacensībai nav āriskīguma pie-

garšas. Caurīdaides tiepā ik dienu aktualitāte — fotostendā redzama dienas labākā brigāde un dienas labākais strādnieks. Esam viesojušies visās valsts stikla fabrikās. Ekskursijās, bet ar sevi pilnvērtīgas jēgu.

Ja pilsētā zina — kaut kas notiks fabrikas klubā, visi jaunie nāk šurp. Esot mājīgāk nekā pilsētas kultūras namā. Sports, pats par sevi — motokrosā tagad mūsējie pieveica Leningradas izlases kandidātus. Fabrikas koris piedalījās republikas Dziesmu svētkos...

— Jauki. Bet kas nav jauki?

— Naudas daudz. Cilvēks izdara pārkāpumu, mēs viņu sodām, bet viņš to nejūt. Ar tiem, kas nestāv rindā pēc mašīnas, runāt grūti. Ir, protams, viņiem gana pretsvara — cilvēku, kas pat jauna dzīvokļa dēļ nepamestis fabriku, bet tendence diemžēl ir uz tiem pirmajiem. Ienāk

kabinētā tāds, un es jūtu, ka man veselības pietrūkst. Klusībā skaitu līdz desmit un atpakaļ...

Zvana tālrunis. Jādod talcīnieki Rudzātu padomju saimniecībai.

— Tā. Septiņi vīri kaltē, divi pie kombainiem, viens darbnīcā... Rīt vairāk nevajag. Parit? Protams, cik prasīsiet, tik dosim.

Atkal zvina tālrunis. Un kārtējo reizi ar cilvēku runā cilvēks, nevis pasauleslavēna uzņēmuma direktors.

Kopš šā gada februāra mums ir savs — Līvānu kristāls. Ne ķīmiskā sastāva, ne izskata ziņā neatpaliekot no importētā. Bija daudz skeptiķu, bija jāsāk no sākuma... Kas slīpēs kristālu? Jāmeklē. Direktors iedeva visiem līdzšinējiem stikla slīpētājiem pa izmēģinājuma traukam. Pareizi izdevās tikai Annai Spiltkovai. Anna, kura ne ar ko īpašu nebija izcēlusies, — gados vienai no jaunākajām. Varētu teikt — gluži vienkārši palaimējās? Nē, atklājās likumsakarība — pieredzējušiem ir diezgan sa-

režģiti pārorientēties uz kristālu. Jaunie drošāki, daudz neprāto, un — iznāki! Nu pie Annas mācījušies visi pašreizējie Līvānu kristāla slīpētāji. Čaur viņas rokām gājuši it visi jaunie kristāla trauku paraugi.

Ašots Mamikonjans Līvānos ir leprecējies. Jau ceturto gadu strādā par maiņas meistaru.

— Ar ko vilina mazpilsēta? Te dzīvo vairāk tādu, kas grib darīt, nevis skraidīt. Atliek laika lasīšanai. Diez vai, teiksim, Maskavā, es būtu tik daudz Dostojevska vai Čehova darbu izlasījis, diez vai būtu pietuvinājies Ojāra Vācieša dzejai.

Kas var atvērt šejienes klusumu? Varbūt tie daži koncerti un pirmizrādes, ko es gribētu noskatīties Rīgā...

Cilvēks ir darbā. Cilvēks iet pa ceļu. Palūkosimies vērtīgāk — nē, pašlaik viņš ir tālu prom no šā ceļa, pašam vien labāk zināms, kur. Cilvēks it kā sēž krēslā, taču nē, viņš te nav bijis jau kopš paša rīta. Ašots cehā ir. No maiņas sākuma līdz beigām. Ašots ir īsta autoritāte. Viņam jāvada arī politiskās nodarbības.

— Interesanti. Grupā ir pāri par 30 klausītāju. Valrums mana tēva vecumā. Ar viņiem jāprot runāt. Cilvēki nākuši tikai no darbgalda, ar skalatām frāzēm te tālu nevar tikt.

Ašota politiskajās nodarbībās par garlaicību nesūdzas. Valrakkārt uzteikts. Citi lūko pēc viņa meistarības...

Pienāk kolēģis.

— Ašot, vai tu neqribi savā maiņā labu strādnieku?

— Kuru? Es zinu, kas viņš par labu strādnieku. Negemšu.

— Ašot, viņš tajā maiņā vairs nevar.

— No sievas šķiras, vai, ka neqrib vairs kopā strādāt?

— Nē, viņiem nav pie kā bērnu atstāt.

— Ak tā. Tad cita lieta. Lai nāki Man ir brigāde, kura viņu saņems stingri.

— Ašot, kā darba biedrs viņš ir satīcīgs.

— Redzēsim.

Līvānos Ašots nedzird savas tautasdziesmas. Tās viņš brauc klausīties reizī gadā, kad ir atvaļinājums. Uz tēva mājām Kaukāzā, ar visu jaunogimeni.

Beidzas maiņa. Ašots kopā ar saviem strādniekiem nes nule izslīpēto kristālu. Savulaik Jurim Vilcānam pati pirmā vāze bija izdevusies teicama. Bet, tikko nost no griežņa, tā — saplīsa. Darbdiena lauskās. Nekas, telca, tas uz laimi! Uzreiz pēc skolas beigšanas viņš bija atnācis uz fabriku strādāt par stikla pūtēju. Pēc armijas divarpus gadus arī. Bet Anna Spiltkova atcerējās, ka, vēl skolā mācīdamies, Juris bijis liels zīmētājs, un uz-

aicināja viņu izmēģināt roku slīpēšanā. Nu viņš ir viens no vislabākajiem, ražīgākajiem.

— Slīpēt ir pat grūtāk nekā stiklu pūst. Vairāk jākoncentrējas. Man šis darbs patīk. Kaut nu visiem kristāla vāzes plīstu uz laimi!

— Ko darāt vakaros?

— Ap Līvāniem ir daudz skaistu ezeru. Esmu iemēģinājis zemūdens medībās. Zēl, ka reizēm nav neviena, kas dālu uzmanītu. Bērnudārza vieta jau ir, tikai paša bērnudārza vēl nav.

Uz Līvānu stikla fabrikas vecā skursteņa sēž stārķis. Vai tas būtu viņš, kas Līvānos tik daudz bērnu sanesis? Atradies triecienieks! Ne ar vienu nesaskāpojis!

Rudens, ne ar vienu nesaskāpojis, Līvānu dārzos šogad sabēris par daudz ābolu.

Toreiz tas meistars stikla spleķi arī izvīrpināja, ne ar vienu nesaskāpojis. Nesaskāpa no vienas vietas, sak, kā tie Līvāni vispār vēl var skanēt... Bet skan!

MIERVALDIS MOZERS

Autora foto

★ Anna Snitkova un Atots Mamikonjans.

★ Top Livānu stikls.